

Kancelária verejného ochrancu práv

**Správa o výsledkoch prieskumu zabezpečenia
bezbariérového prístupu v budovách, ktoré sú sídlami útvarov Policajného
zboru a klientskych centier**

Bratislava september 2016

Podľa § 13 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov som Príkazom č. 2/2016 z 9. februára 2016 o určení prioritných tém prieskumov Kancelárie verejného ochrancu práv na rok 2016 ako jednu z tém určila, a zároveň zamestnancom Kancelárie verejného ochrancu práv uložila vykonať prieskum zabezpečenia bezbariérového prístupu v budovách, ktoré sú sídlami útvarov Policajného zboru a klientskych centier.

Prieskum vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

Odborný gestor: JUDr. Andrea Bachová
Členovia skupiny: Mgr. Radka Babel'ová
JUDr. Lenka Bodnárová
Mgr. Tomáš Čitbaj
Mgr. Katarína Drábiková
Mgr. Petra Fúk'ová
Mgr. Ivana Kapustová
Mgr. Renáta Kopperová
Mgr. Katarína Paulínová
JUDr. Soňa Ráčeková
JUDr. Martina Rosinová
Mgr. Lívia Stehlíková
Mag. iur. Katarína Trnková, LL.M.

Zoznam použitých skratiek

Bezbariérové sociálne zariadenie – sociálne zariadenie pre osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu

Dohovor – Dohovor Organizácie spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím

Kancelária - Kancelária verejného ochrancu práv

Pracovisko vybavovania dokladov – na účely prieskumu sa ním rozumie pracovisko príslušného okresného riaditeľstva Policajného zboru alebo klientskeho centra, ktoré vybavuje agendu občianskych preukazov, cestovných dokladov a vodičských preukazov

Ministerstvo vnútra – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Stavebný zákon – zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov

Telesne postihnutá osoba - osoba s obmedzenou schopnosťou pohybu

Úrady - na účely prieskumu ide o okresné riaditeľstvá Policajného zboru alebo klientske centrá, na ktorých sa vybavuje agenda občianskych preukazov, cestovných dokladov a vodičských preukazov

Vyhláška – vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 532/2002 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie

Zákon o posunkovej reči nepočujúcich - zákon č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb

Zákon o sociálnych službách – zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

Zákon o cestnej premávke – zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon o cestovných dokladoch – zákon č. 647/2007 Z. z. o cestovných dokladoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon o občianskych preukazoch – zákon č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Obsah

1. ZÁKLADNÝ PRÁVNÝ RÁMEC	9
2. BEZBARIÉROVÝ VSTUP DO BUDOVY	13
2.1. Bezbariérový vstup pre telesne postihnuté osoby.....	13
2.2. Bezbariérový vstup pre slabozraké a nevidiace osoby	14
3. BEZBARIÉROVOSŤ V BUDOVOCH	16
3.1. Bezbariérovosť pre telesne postihnutých.....	16
3.2. Bezbariérovosť pre slabozrakých a nevidiacich	18
4. BEZBARIÉROVÉ SOCIÁLNE ZARIADENIA	19
5. PARKOVACIE MIESTA PRE TELESNE POSTIHNUTÝCH.....	21
6. DOSTUPNOSŤ TLMOČNÍKOV A PRACOVNÍKOV OVLÁDAJÚCICH POSUNKOVÚ REČ	22
7. ZHRNUTIE.....	23
8. ODPORÚČANIA.....	25
PRÍLOHA.....	26

ÚVODNÉ INFORMÁCIE O PRIESKUME, JEHO CIEĽOCH A PRIEBEHU

Úrady bez bariér sú základom pre rovnaký prístup občanov so zdravotným postihnutím k službám štátnej správy. Požiadavka prístupnosti a zabezpečenia bezbariérového prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím vyplýva okrem iného z ustanovenia čl. 9 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej aj len „Dohovor“). Pre Slovenskú republiku Dohovor nadobudol platnosť v júni 2010.

V rámci svojej činnosti venujem už tretí rok pozornosť problematike bezbariérového prístupu do budov, v ktorých sídlia verejné inštitúcie. V rokoch 2014 - 2015 som preskúmavala bezbariérovosť na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny, z prieskumu je k dispozícii správa: http://www.vop.gov.sk/files/spr_bezbarierovost.pdf.

V roku 2016 som sa rozhodla vykonať prieskum okrem iného¹ v budovách, ktoré sú sídlami útvarov Policajného zboru, s konkrétnym zameraním na budovy pracovísk, na ktorých sa vybavuje agenda dokladov – občianske preukazy, vodičské preukazy, cestovné doklady. V rámci programu ESO táto agenda postupne prechádza na novozriadené klientske centrá.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“) v súčinnosti s ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy realizuje zámery a ciele programu ESO (Efektívna, spoľahlivá a otvorená verejná správa). Ide o dosiaľ najväčšiu plánovanú reformu štátnej správy od roku 1989 a jej ambíciou je zefektívniť fungovanie, zabezpečiť kvalitu, transparentnosť a dostupnosť verejnej správy pre občana. Implementovaním opatrení programu ESO sa dosiahne zníženie a optimalizácia nákladov na fungovanie verejnej správy, zjednodušenie vybavovania vecí fyzických a právnických osôb na úradoch miestnej štátnej správy. Štátna správa sa priblíži k občanom tak, že občan kompletne vybaví agendu štátnej správy na jednom úrade v mieste jeho bydliska a v neposlednej miere dôjde k zvýšeniu transparentnosti fungovania štátnej správy.² K 1. septembru 2016 bolo zriadených 49 klientskych centier a postupne majú vzniknúť ďalšie.

Do prieskumu boli preto zahrnuté aj niektoré z už existujúcich klientskych centier (navštívené okresné riaditeľstvá Policajného zboru a klientske centrá sú ďalej v správe spolu označované aj len ako „úrady“).

Cieľom prieskumu bolo zistiť úroveň zabezpečenia bezbariérového prístupu vo vybraných budovách, ktoré sú sídlami útvarov Policajného zboru a klientskych centier a odhaliť prípadné rezervy, na ktoré je potrebné sústrediť pozornosť s cieľom zvýšiť komfort prístupu občanov so zdravotným postihnutím k službám štátnej správy.

¹ Kancelária verejného ochrancu práv realizovala v roku 2016 aj prieskum bezbariérového prístupu do budov škôl a prieskum bezbariérovosti prístupu do budov štátnych nemocníc.

² Zdroj: <http://www.minv.sk/?eso-efektivna-spolahliva-otvorena-verejna-sprava>

Zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „Kancelária“) uskutočnili prieskum vo všetkých krajoch Slovenskej republiky. V rámci limitovaných finančných a kapacitných možností Kancelárie mohli osobne navštíviť iba menší počet úradov. Vykonali návštevu 18 pracovísk polície a 12 klientskych centier – spolu teda **30** úradov. Na existujúce bariéry na niektorých pracoviskách upozornili Kanceláriu samotní občania v priebehu prieskumu, a to na základe výzvy, ktorá bola uverejnená na internetovej stránke www.vop.gov.sk a na sociálnych sieťach.

Zoznam osobne preskúmaných úradov:

Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Spišská Nová Ves – pracovisko Gorazdova
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Spišská Nová Ves – pracovisko Elektrárenská
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Michalovce – pracovisko Sobrance
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Košice – okolie
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Žiar nad Hronom – pracovisko Chrásteka
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Veľký Krtíš – pracovisko Banícka
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Nitra – pracovisko Piaristická
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Dunajská Streda
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Galanta
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Poprad
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Čadca
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Trenčín - pracovisko Inovecká
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Nové Mesto nad Váhom - pracovisko Bzinská
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Dolný Kubín
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Pezinok
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava II – pracovisko Ružinovská
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava IV
Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava V – pracovisko Záporožská
Klientske centrum Bratislava – Okresný úrad Bratislava
Klientske centrum Košice – Okresný úrad Košice
Klientske centrum Gelnica – Okresný úrad Gelnica
Klientske centrum Banská Štiavnica – Okresný úrad Banská Štiavnica
Klientske centrum Zlaté Moravce – Okresný úrad Zlaté Moravce
Klientske centrum Topoľčany – Okresný úrad Topoľčany
Klientske centrum Trnava – Okresný úrad Trnava
Klientske centrum Prešov – Okresný úrad Prešov
Klientske centrum Kežmarok – budova Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Kežmarok
Klientske centrum Bánovce nad Bebravou – Okresný úrad Bánovce nad Bebravou
Klientske centrum Senec – Okresný úrad Senec
Klientske centrum Bytča – Okresný úrad Bytča

Zabezpečenie bezbariérového prístupu pre zdravotne postihnuté osoby predpokladá zohľadnenie špecifických potrieb telesne postihnutých osôb a zmyslovo postihnutých osôb. Do úvahy však pri prieskume boli brané aj požiadavky na uľahčenie prístupu pre seniorov,

rodičov s kočíkmi, deti, osoby po úraze, a pod. Ilustračný prehľad základných požiadaviek prístupnosti je spracovaný aj na stránke www.vop.gov.sk/bariery a zároveň tvorí prílohu tejto správy.

V správe používané pojmy zdravotne postihnuté osoby, telesne postihnuté osoby, zmyslovo postihnuté osoby, osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie a ďalšie nie sú jednoznačne terminologicky vymedzené a zjednotené. Nejde o homogénnu skupinu ľudí; v závislosti od konkrétnych okolností môže v praxi pre každého človeka predstavovať bariéru niečo iné. Pri osobných návštevách budov sa zamestnanci Kancelárie zamerali na tieto štyri základné body, ktoré vychádzajú z požiadaviek ustanovených platnou právnou úpravou:

1/ bezbariérový prístup k budove a vstup do nej,

2/ pohyb po budove pre telesne a zmyslovo postihnutých občanov,

3/ existencia sociálnych zariadení pre osoby so zníženou schopnosťou pohybu a orientácie,

4/ vyhradené parkovacie stojiská pre vozidlá osôb s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie.

Zamestnanci Kancelárie pri prieskume tiež spolupracovali s ministerstvom vnútra, ktoré je ústredným orgánom štátnej správy pre všeobecnú vnútornú správu a pre Policajný zbor a ktoré zastrešuje zriaďovanie a prevádzku klientskych centier. Opravy, úpravy a údržbu na majetku štátu zabezpečuje ministerstvo vnútra v rámci svojej organizačnej štruktúry prostredníctvom tzv. centier podpory.

Po vykonaní osobných návštev Kancelária písomne oslovila vedúcich predstaviteľov navštívených úradov – v prípade policajných útvarov nimi boli riaditelia okresných riaditeľstiev Policajného zboru, v klientskych centrách to boli prednostovia okresných úradov, v ktorých klientske centrá sídlia. Požiadala ich o vyjadrenie k zabezpečeniu bezbariérového prístupu do budovy a o popísanie skúseností z praxe pri vybavovaní dokladov pre občanov so zdravotným postihnutím. Oslovení predstavitelia a zamestnanci navštívených úradov poskytli zamestnancom Kancelárie v priebehu prieskumu súčinnosť a spätnú väzbu z praxe. Prieskum bol ukončený v auguste 2016.

Účelom tejto správy je upriamiť pozornosť na problematiku bezbariérového prístupu občanov do budov, poukázať na existujúce bariéry v budovách, ktoré boli predmetom prieskumu a navrhnúť odporúčania na ich elimináciu.

1. ZÁKLADNÝ PRÁVNÝ RÁMEC

Ústava Slovenskej republiky v čl. 12 zakotvuje princíp rovnosti a zákazu diskriminácie.

Bezbariérovosť je nevyhnutnou podmienkou integrácie osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti. Zaručuje, aby ľudia so zdravotným postihnutím mali prístup **k fyzickému a sociálnemu prostrediu** v rámci všetkých oblastí života spoločnosti, k doprave, **k informáciám** a komunikačným technológiám a systémom, ako aj k iným prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti. **Prístupnosť** je základnou podmienkou, aby osoby so zdravotným postihnutím mohli žiť nezávislý život a plne sa podieľať na všetkých aspektoch života.

Postup úradov pri vybavovaní **všetkých klientov** by mal rešpektovať všeobecné princípy demokratického a právneho štátu, medzi ktoré patria aj **princípy dobrej správy**. Tie sú obsiahnuté v mnohých iných základných právach, ako napr. **právo na ľudskú dôstojnosť, rovnaké zaobchádzanie**, prístup k informáciám a na súdnu a inú právnu ochranu a pod.

I. Medzinárodnoprávna úprava

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím bol prijatý s **cieľom** presadzovať, chrániť a zabezpečovať plné a rovnaké využívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd **všetkými osobami so zdravotným postihnutím a podporovať úctu k ich prirodzenej dôstojnosti**. V preambule zmluvné štáty uznávajú dôležitosť **prístupnosti** fyzického, sociálneho, hospodárskeho a kultúrneho **prostredia**, zdravotnej starostlivosti a vzdelávania, **informácií a komunikácie**.

Dohovor sa zakladá na **zásadách**, ako sú, okrem iného, **rešpektovanie prirodzenej dôstojnosti, osobnej nezávislosti** vrátane slobody voľby a **samostatnosti osôb**; nediskriminácia; **plné a účinné zapojenie sa a začlenenie do spoločnosti**; rovnosť príležitostí a **prístupnosť**. Zásady sú podrobnejšie rozpracované v jednotlivých článkoch Dohovoru.

Prístupnosť je upravená v čl. 9 Dohovoru. S cieľom umožniť osobám so zdravotným postihnutím, aby mohli žiť nezávislým spôsobom života a plne sa podieľať na všetkých aspektoch života, sa zmluvné strany zaviazali **prijatť príslušné opatrenia, ktoré zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím** na rovnakom základe s ostatnými **prístup k fyzickému prostrediu**, k doprave, **k informáciám a komunikácii**, vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti.

Tieto opatrenia zahŕňajú identifikáciu a **odstraňovanie prekážok a bariér** brániacich prístupnosti a **vzťahujú sa**, okrem iného, na **budovy**, cesty, dopravné a iné vnútorné

a vonkajšie zariadenia, vrátane **škôl**, obytných budov, **zdravotníckych zariadení** a pracovísk, ako aj **na informačné, komunikačné a iné služby**, vrátane elektronických a pohotovostných služieb.

Zmluvné strany sa zaviazali **prijat' príslušné opatrenia** na vypracovanie, vyhlásenie a **kontrolu dodržiavania** minimálnych noriem a pravidiel na zabezpečenie **prístupnosti zariadení** a služieb dostupných alebo poskytovaných verejnosti. Ďalej sa zaviazali, okrem iného, **vybaviť budovy** a iné verejne prístupné priestory **označením v Braillovom písme** a v ľahko čitateľnej a zrozumiteľnej forme a **poskytovať** rôzne formy živej asistencie a sprostredkovania vrátane sprievodcov, predčítavateľov a profesionálnych **tlmočníkov posunkového jazyka** s cieľom uľahčiť prístup do budov a iných verejne prístupných zariadení.

II. Vnútroštátna právna úprava

Stavebný zákon a vyhláška

Hlavné zásady, princípy a požiadavky na zabezpečenie bezbariérového riešenia prostredia a prístupnosti stavieb v Slovenskej republike upravuje zákon č. **50/1967 Zb.** o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (**stavebný zákon**) v znení neskorších predpisov a štvrtá časť **vyhlášky** Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. **532/2002 Z. z.**, ktorá ustanovuje podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie.

Právne predpisy ukladajú povinnosť bezbariérového riešenia stavieb a určujú technické parametre. Podľa stavebného zákona, stavebný úrad už v územnom konaní posudzuje, či návrh vyhovuje všeobecným technickým požiadavkám na výstavbu a všeobecne technickým požiadavkám na stavby **užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu**.

V podmienkach na umiestnenie stavby okrem iného určuje aj požiadavky na **zabezpečenie prístupu a užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu** a orientácie.

Stavby sa musia navrhovať tak, aby boli po celý čas životnosti v súlade so základnými požiadavkami na stavby, a **ak ide o stavbu, ktorá je určená na užívanie osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie** alebo **o stavbu, ktorá je prístupná širokej verejnosti**, aby spĺňala aj osobitné požiadavky na užívanie stavby osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie, **najmä požiadavku bezbariérovosti**.

Stavebný úrad určuje **záväzné podmienky** uskutočnenia a užívania stavby v **stavebnom povolení**. Podmienky by mal určiť tak, aby zabezpečili aj dodržanie príslušných technických predpisov, prístup a užívanie stavby osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu

a orientácie. Taktiež **pri kolaudácii stavieb** v podmienkach na užívanie stavby ukladá povinnosť **zabezpečiť prístup osobám s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie**.

Všeobecné technické požiadavky zabezpečujúce užívanie stavieb osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie upravuje **štvrtá časť vyhlášky** a jej **príloha**. Niektoré požiadavky ustanovené vyhláškou sú popísané v nasledujúcich častiach správy.

Právne predpisy v oblasti dokladov

Osobné doklady - občiansky preukaz, cestovný pas (cestovný doklad) či vodičský preukaz – sú nevyhnutným predpokladom pre plnohodnotné fungovanie občana v praktickom živote. Preukazujú identitu a status človeka, umožňujú mu prístup k službám poskytovaným v komerčnej sfére, ale aj realizovanie mnohých práv v rámci verejnej správy a v neposlednom rade aj plnenie povinností. Základná právna úprava je obsiahnutá v zákone o občianskych preukazoch, zákone o cestovných dokladoch a v piatej časti zákona o cestnej premávke. Uvedené typy dokladov sa vybavujú na okresných riaditeľstvách Policajného zboru, resp. v klientskych centrách.

Občiansky preukaz je verejná listina, ktorou občan Slovenskej republiky preukazuje svoju totožnosť, štátne občianstvo Slovenskej republiky a ďalšie údaje uvedené v občianskom preukaze. Občiansky preukaz je **povinný mať každý občan**, ktorý dovŕšil **pätnásť rok** veku a **má trvalý pobyt** na území Slovenskej republiky, okrem výnimiek ustanovených zákonom.

Občiansky preukaz sa vydáva s dobou platnosti **10 rokov**. Žiadosť o vydanie občianskeho preukazu sa podáva **osobne**. Za občana, ktorý nemôže pre bezvládnosť z dôvodu dlhodobého pripútania na lôžko podať žiadosť osobne, môže podať žiadosť aj iný občan po splnení zákonom ustanovených podmienok; k žiadosti sa musí predložiť potvrdenie lekára.

Občan, ktorému má byť občiansky preukaz vydaný, je **povinný** podrobiť sa nasnímaniu podoby jeho tváre a jeho podpisu **na pracovisku** úradu. Nasnímanie podoby bezvládneho občana možno vykonať aj v mieste, kde sa zdržuje.

Platný **cestovný doklad** umožňuje občanom vycestovanie do zahraničia. Cestovný doklad je verejná listina, ktorou občan preukazuje svoju totožnosť, štátne občianstvo a ďalšie skutočnosti uvedené v cestovnom doklade. Občan má **právo na vydanie cestovného dokladu**, ak nie sú dôvody na odoprenie vydania cestovného dokladu alebo na jeho odňatie.

Najčastejšie využívaným cestovným dokladom je **cestovný pas**. Cestovný pas vydáva občanovi okresné riaditeľstvo Policajného zboru príslušné podľa miesta jeho trvalého alebo prechodného pobytu alebo miesta, kde si občan podá žiadosť o vydanie cestovného pasu.

Cestovný pas občanovi, ktorý dovŕšil 16 rokov, sa vydáva s platnosťou na **10 rokov**, občanovi mladšiemu ako 16 rokov sa vydáva s platnosťou na 5 rokov a občanovi mladšiemu ako 6 rokov sa vydáva s platnosťou na 2 roky.³

Občan, ktorému má byť cestovný pas vydaný, **musí byť** pri podaní žiadosti **osobne prítomný** s výnimkou občana, ktorý pre bezvládnosť tak nemôže urobiť. Za **bezzvládneho** občana môže žiadosť podať blízka osoba alebo iný občan na základe osvedčenej plnej moci na zastupovanie, k žiadosti sa prikladá aj potvrdenie lekára. Príslušný útvar na svoje náklady zabezpečí nasnímanie podoby tváre, odtlačkov prstov a podpisu po dohode so žiadateľom.

Vodičský preukaz je verejnou listinou, ktorou jej držiteľ preukazuje oprávnenie viesť motorové vozidlá v rozsahu v ňom uvedenom. Žiadateľ o vydanie vodičského preukazu je povinný okrem iného podrobiť sa nasnímaniu podoby tváre a vlastnoručného podpisu. Držiteľ vodičského oprávnenia je povinný prevziať vodičský preukaz osobne alebo prostredníctvom blízkej osoby alebo na tento úkon písomne splnomocniť inú osobu s osvedčeným vlastnoručným podpisom.

Napriek tomu, že rozvoj moderných technológií napomáha postupnej elektronizácii verejnej správy, pretrvávajúcou realitou je potreba **osobného vybavovania** dokladov, a teda potreba v určitých **časových intervaloch** navštíviť pracoviská príslušných úradov.

Povinnosťou štátu je teda umožniť každému občanovi fyzický prístup na príslušné pracovisko (za účelom vybavenia dokladov) a odstrániť všetky prekážky, ktoré by mu v tom mohli - napríklad z dôvodu zdravotného postihnutia, veku, zdravotného stavu, a pod. – brániť.

³ Ak je občan držiteľom cestovného pasu s platnosťou na 10 rokov, druhý cestovný pas sa mu vydá s platnosťou na 5 rokov. Občanovi, ktorému nie je dočasne možné zosnímať odtlačky prstov, sa vydá cestovný pas s platnosťou na 1 rok.

Správa v 2. až 6. časti nadväzuje na štruktúru Správy o výsledkoch prieskumu bezbariérového prístupu na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny zo septembra 2015, nakoľko v zásade vychádza z rovnakej právnej úpravy a pri prieskume sa sledovali podobné kritériá bezbariérovosti.

2. BEZBARIÉROVÝ VSTUP DO BUDOVY

2.1. Bezbariérový vstup pre telesne postihnuté osoby

Právna úprava:

Prístup do každej stavby podľa § 56 vyhlášky (bytového domu a ostatných budov na bývanie, bytu osobitného určenia, rodinného domu osobitného určenia, stavby nebytovej budovy a inžinierskej stavby v časti určenej na užívanie verejnosťou a stavby s chráneným pracoviskom) musí byť zabezpečený **najmenej jedným vstupom na úrovni komunikácie pre chodcov bez vyrovnávacích stupňov**; pri **novostavbe** musí byť takto riešený **hlavný vstup**. Ak nemožno vstup zabezpečiť vyššie uvedeným spôsobom, musí byť vyrovnanie riešené **rampou, schodiskovou plošinou alebo vonkajším výt'ahom**.

Schodisko a rampa musia mať po oboch stranách **držadlá** vo výške 90 cm. Držadlo musí presahovať začiatok a koniec schodiska a rampy najmenej o 15 cm. Rampa musí mať **šírku** najmenej **1,3 m**, po oboch stranách **vodiacu tyč** vo výške 30 cm. Rampa dlhšia ako 9 m musí byť prerušená **odpočívadlom**.

Povrch chodníka, schodiska a rampy musí byť upravený proti šmyku. Vstupné dvere do budovy by mali byť krídlové alebo posuvné a mali by umožňovať otvorenie najmenej na šírku 90 cm.

Zistenia:

Pracoviská navštívené pri prieskume majú vstup do budovy zabezpečený nasledujúcimi spôsobmi:

- hlavný vstup do budovy na úrovni chodníka má **5** pracovísk
- hlavný vstup zabezpečený schodmi a rampou má **12** pracovísk, na ďalších **2** pracoviskách k hlavnému vchodu vedie nižší schodík a mierna rampa
- hlavný vstup do budovy po schodoch a prostredníctvom schodiskovej plošiny majú **4** pracoviská
- hlavný vstup po schodoch a možnosť využiť tzv. schodolez má **1** pracovisko
- hlavný vstup výlučne po schodoch majú **3** pracoviská
- bezbariérový vstup (zabezpečený rampou alebo schodiskovou plošinou) cez vedľajší vchod majú **3** pracoviská.

Vyhodnotenie:

Z prieskumu vyplýva, že prístup pre telesne postihnuté osoby je niektorou z vyhovujúcich foriem **zabezpečený v 27 z 30 pracovísk**. Za **absolútne nevyhovujúci** možno považovať vstup do **3** pracovísk (budovy Okresného riaditeľstva Policajného zboru Spišská Nová Ves na Gorazdovej a Elektriárenskej ulici a Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Michalovce – pracovisko Sobrance), v ktorých prekážku vo forme schodov môžu klienti na vozíkoch prekonať len tak, že ich zamestnanci pracoviska vynesú aj s vozíkom po schodoch na rukách. Podobne zamestnanci postupujú, ak príde matka s kočíkom.

Ak na prístup do budovy slúži rampa, je potrebné, aby spĺňala požadované náležitosti, najmä rozmery ustanovené vyhláškou a primeraný sklon a obsahovala prvky, ktoré umožňujú jej účelné využitie. Na základe vizuálneho hodnotenia sa niektoré rampy javili ako strmšie a z toho dôvodu nebezpečné. Rampa slúži na uľahčenie prístupu do budovy aj pre ďalšie skupiny ľudí, napríklad pre rodičov s kočíkmi, seniorov, ľudí po úraze, s barlamami, a pod. Schodiskové plošiny na všetky tieto účely nemôžu byť využité.

Prieskumom sa zistila rozdielna prax pri využívaní schodiskových plošín. Niektoré schodiskové plošiny boli uzamknuté, resp. zablokované a na ich použitie bolo nevyhnutné privolať zamestnanca z budovy úradu. Vo viacerých prípadoch však chýbal oznam o tom, koho a akým spôsobom je potrebné kontaktovať, ako aj zvonček či iné privolávacie zariadenie, ktoré by bolo možné na tento účel využiť. Informátori zväčša uvádzali, že na schodiskovú plošinu zo svojho stanoviska dovidia a v prípade potreby zabezpečia jej obsluhu alebo privolajú vyškoleného zamestnanca.

Vhodnejším riešením však je, ak sa osobe na vozíku umožní samostatné ovládanie schodiskovej plošiny bez pomoci inej osoby. V každom prípade by na alebo pri schodiskovej plošine mala byť zabezpečená tiež možnosť privolať zamestnanca pre pomoc a asistenciu, ak je to na obsluhu plošiny potrebné. Predstavitelia dotknutých úradov vo svojich písomných stanoviskách na túto požiadavku reagovali kladne a uviedli, že chýbajúce oznamy a zvončky k schodiskovým plošinám zabezpečia.

Pre vstup do budovy na vozíku alebo s kočíkom je tiež potrebné, aby pred vchodovými dverami bol dostatočný manévrovací priestor a tiež aby dvere boli ľahko otvárateľné pre všetkých. Vo väčšine prípadov bol k dispozícii vyhovujúci manévrovací priestor a vstupné dvere sa javili ako dostatočne široké.

2.2. Bezbariérový vstup pre slabozraké a nevidiace osoby

Právna úprava:

Prístup do budovy musí byť vyznačený pre osobu so zrakovým postihnutím **hmatovo**, vo výnimočných prípadoch zvukom. Povrch s hmatovými vlastnosťami **signálneho**

a varovného pásu musí byť **farebne kontrastný** voči okoliu. **Prvý a posledný stupeň** schodiskového ramena **a začiatok a koniec rampy** musia byť **výrazne farebne a povrchovou úpravou** rozoznateľné od okolia, napr. reliéfnou dlažbou. Odporúča sa tiež na vstupy do budov osadiť diaľkovo ovládané **akustické majáky** podávajúce informácie o budove a základnej orientácii v nej.

Zistenia:

V 28 navštívených budovách z 30-tich absentovali akékoľvek prvky zabezpečujúce bezbariérový vstup a pohyb pre osoby so zmyslovým postihnutím. Výnimku predstavovali **iba dve budovy** klientskych centier, na ktorých boli nainštalované akustické majáky (Klientske centrum Kežmarok a Klientske centrum Zlaté Moravce) a jedna budova klientskeho centra, ku ktorej vedie chodník vyznačený vodiacimi pásmi (Klientske centrum Bratislava). Presklené vstupné dvere takmer nikde nie sú označené kontrastnými pásmi.

Vyhodnotenie:

Z výsledkov prieskumu vyplynulo znepokojujúce zistenie, že navštívené úrady sa otázkou zabezpečenia prvkov bezbariérového vstupu do budov pre slabozraké a nevidiace osoby vôbec nezaoberali. **Požiadavky ustanovené vyhláškou nespĺňajú ani pracoviská sídliace v nových budovách, resp. v budovách, ktoré prešli v nedávnej dobe rekonštrukciou.**

Všetci oslovení zamestnanci a predstavitelia navštívených úradov uvádzali, že klienti so zmyslovým postihnutím najčastejšie prichádzajú vybavovať doklady a iné úradné záležitosti v sprievode iných osôb, napríklad asistentov alebo rodinných príslušníkov. V klientskych centrách je k dispozícii (odborne vyškolený) supervízor, ktorý klientom pomôže s orientáciou a v prípade potreby ich sprevádza počas celého procesu vybavovania.

Sprievod inej osoby alebo asistencia zamestnanca pri zariaďovaní úradných záležitostí síce napomáha splniť cieľ návštevy úradu – vybavenie dokladu, ale stále ide len o podmienené riešenie, ktoré nepodporuje samostatnú orientáciu a nenahrádza iné technické riešenia na prekonanie bariér.

Úrady v súčasnosti nie sú prístupné pre občanov so zmyslovým postihnutím. V tejto oblasti existujú veľké rezervy – a tým zároveň priestor pre zlepšovanie do budúcnosti.

3. BEZBARIÉROVOSŤ V BUDOVÁCH

3.1. Bezbariérovosť pre telesne postihnutých

Právna úprava:

Pri dvojpodlažnej stavbe určenej na užívanie verejnosťou, ktorá nie je vybavená rampou, a pri viacpodlažnej stavbe **sa prístup zabezpečí** najmenej jedným osobným, prípadne upraveným nákladným **výt'ahom alebo schodiskovou plošinou**. Pri stavbe s výt'ahom sa prístup k výt'ahu zabezpečí na každom podlaží.

Výt'ah musí byť **dostatočne priestranný** na to, aby sa do neho zmestila osoba na vozíku so sprievodom, prípadne rodič s kočíkom. Vstupné dvere výt'ahu a výt'ahovej kabíny musia mať šírku najmenej 80 cm. Šírka kabíny je najmenej 1,1 m, hĺbka najmenej 1,4 m.

Kabína výt'ahu musí byť vybavená:

- **telefónnym alebo signálnym zariadením** umiestneným najviac 1,2 m nad podlahou,
- **sklopným malým sedadlom** umiestneným v blízkosti ovládacieho panela,
- **ovládacím zariadením** vo výške spodnej hrany najviac 1,2 m nad podlahou,
- **držadlami** vo výške 75 cm a 90 cm.

Podlaha kabíny musí byť rovná, nesmie byť textilná a musí mať protišmykovú úpravu. **Chodbový privolávač výt'ahu** musí byť umiestnený vo výške 90 cm až 1,2 m. **Chodby** na úradoch musia byť **dostatočne široké** na to, aby sa tam mohla voľne pohybovať osoba na vozíku so sprievodom, prípadne rodič s kočíkom. Najmenšia šírka chodby je **1,5 m**.

Zistenia:

Navštívené pracoviská vybavovania dokladov sa v **19** prípadoch nachádzali na prízemí, v **5** prípadoch na zvýšenom prízemí a v **6** prípadoch na prvom poschodí. Pri prístupe k **11** pracoviskám je teda potrebné prekonať prekážku aj vnútri budovy. Z toho v **7** prípadoch je možné využiť výt'ah alebo schodiskovú plošinu, vo zvyšných **4** prípadoch na pracovisko vedú len schody. Prístup na tieto pracoviská pre osoby na vozíku alebo pre matky s deťmi v kočíku je možný len tak, že sprievod alebo zamestnanci vynesú vozík či kočík na rukách.

Výt'ah sa nachádza v **14** budovách, z toho len polovica výt'ahov je určená pre verejnosť - druhú polovicu predstavujú služobné alebo dokonca nákladné výt'ahy, ktoré môže klient využiť len v sprievode zamestnanca úradu.

Kabíny výt'ahov určených pre používanie verejnosťou väčšinou dosahovali požadované rozmery a obsahovali predpísané prvky, umožňujúce ich samostatné využívanie telesne a zmyslovo postihnutými osobami.

Kabíny služobných výťahov sa spravidla nachádzajú v starších budovách a požadované vybavenie nemali v takmer žiadnom prípade. Tieto výťahy obsluhujú sprevádzajúci zamestnanci, čím sa nahrádza potreba ovládacích a informačných prvkov. Vozíky sa do týchto kabín podľa skúsenosti zamestnancov zmestia.

Pri vybavovaní dokladov sa občania podrobujú nasnímaniu podoby tváre a podpisu v kabínkach, ktoré majú štandardizované rozmery a je do nich možné vojsť aj na vozíku. Niektoré pracoviská sú zariadené tak, že zamestnancov od klientov oddeľujú vyššie pulty, čo znemožňuje priamu komunikáciu s klientom na vozíku. Spravidla je však možné túto prekážku obísť, aby mohol zamestnanec s klientom bezprostredne komunikovať.

Na 26 z 30 navštívených pracovísk pôsobia informátori alebo supervízori. Funkcia supervízora je zriadená vo všetkých klientskych centrách.

Vyhodnotenie:

V prípade, že sú pracoviská vybavovania dokladov (alebo aj iné pracoviská navštevované verejnosťou) umiestnené vo viacpodlažnej budove, z prirodzenej logiky a ergonómie vyplýva požiadavka, aby sa nachádzali na najnižších podlažiach.

Vo väčšine navštívených budov je požiadavka bezbariérového prístupu na pracoviská vybavovania dokladov splnená. V 4 budovách, v ktorých k pracoviskám umiestneným na zvýšenom prízemí alebo na prvom poschodí vedú len schody, však ide o bariéru, ktorú nie je možné bez pomoci prekonať a aj s pomocou je to veľmi náročné. Vynášanie ľudí s vozíkmi na rukách po schodoch zamestnancami predstavuje len krajné, neuspokojivé riešenie a je potrebné hľadať iné možnosti, ako túto bariéru odstrániť.

Aby nemuseli klienti, pre ktorých je prekonanie schodiska zo zdravotných dôvodov problematické, vychádzať na poschodie, niektoré pracoviská uplatňujú prax, že zamestnanec zide za klientom na prízemie, prípadne až na parkovisko a klienta vybaví tam. Hoci takýto spôsob možno odôvodniť pragmaticky, ani v tomto prípade nejde o dostatočné a vhodné riešenie, najmä z hľadiska zachovania dôstojnosti a tiež ochrany súkromia a osobných údajov.

Vybudovanie výťahov sa ukazuje ako problematické, prípadne až ako nemožné, najmä v starších budovách. Tieto budovy často potrebujú celkovú rekonštrukciu, čo je nepochybne finančne veľmi nákladné. Oslovení predstavitelia na to poukazovali aj vo svojich písomných stanoviskách, pričom uviedli, že požiadavky týkajúce sa opráv a úprav budov adresujú príslušným centráм podpory.

Pohybu osôb na vozíku v interiéri navštívených budov nebránili výrazné prekážky – chodby, ako aj dvere do kancelárií sa javili ako dostatočne široké a prahy ako primerané.

Ak je v budove informátor, jednoznačne to uľahčuje orientáciu klientov na pracovisku. Informátor môže účinne pomôcť každému, kto to potrebuje, nielen s orientáciou v budove,

ale napríklad aj s obsluhou kolkomatov a systémov na určovanie poradia pri vybavovaní klientov. **Vo všetkých klientských centrách pôsobia tzv. supervízori, ktorí sú špeciálne školení na poskytovanie pomoci a asistencie klientom, vrátane klientov so zdravotným postihnutím a majú ústretový prístup. Ich funkciu možno hodnotiť veľmi pozitívne.**

3.2. Bezbariérovosť pre slabozrakých a nevidiacich

Právna úprava:

Kabína výťahu musí byť vybavená **akustickým informačným systémom** oznamujúcim číslo podlažia, v ktorom výťah zastaví. Príjazd privolanej kabíny musí oznamovať **zvukový signál**. Ovládacie zariadenie vo výťahovej kabíne musí byť čitateľné aj hmatom. Odporúča sa vpravo od tlačidiel ovládacieho panelu umiestniť hmatateľné symboly a vľavo umiestniť označenie v Braillovom slepeckom písme. Ovládač pre vstupné podlažie musí byť na ovládacom paneli v kabíne výťahu výrazne vizuálne a hmatovo odlišný od ovládačov pre ostatné podlažia. Taktiež chodbový privolávač výťahu musí mať aj hmatateľné označenie, vrátane hmatateľného označenia čísla podlažia.

Halový priestor budovy určenej pre verejnosť musí byť vybavený aj **vodiacimi líniami** (pás **špeciálnej dlažby** široký 30 cm s povrchovou štruktúrou pozdĺžneho charakteru). **Základné informačné zariadenie** musí byť **doplnené** alternatívnym **riešením poskytovania informácií nevidiacej osobe** (napr. informátorom, akustickým alebo taktílnym systémom, telefónnou informačnou službou).

Písmená na oznamoch a orientačných tabuliach musia byť **dostatočne veľké a farebne kontrastné k podkladu**. **Presklené steny a dvere** musia byť **označené** kontrastnými pásmi pre slabozrakých. Chodby a ďalšie spoločné priestory musia byť **dostatočne osvetlené**.

Zistenia:

Z prieskumu vyplynulo, že takmer všetky výťahové kabíny určené pre používanie verejnosťou majú hmatovo čitateľné ovládacie zariadenie, zvuková signalizácia však obvykle chýba. Vodiace línie v halových priestoroch nemá žiadny navštívený úrad. Informátora ako alternatívny spôsob poskytovania informácií má 26 budov. Orientačné tabule vo väčšine úradov, najmä v klientských centrách, sú dostatočne čitateľné. Sklenené dvere a steny však spravidla nie sú označené pre slabozrakých a nevidiacich.

Vyhodnotenie:

Prieskum aj v tejto oblasti potvrdil, že **budovy úradov nie sú dostatočne vybavené prvkami, ktoré by zabezpečovali bezbariérový prístup a orientáciu pre slabozraké a nevidiace osoby**. Nevidiace osoby sa často v budove dokážu orientovať len s pomocou sprevádzajúceho člena rodiny či inej osoby alebo s asistenciou zamestnanca pracoviska.

4. BEZBARIÉROVÉ SOCIÁLNE ZARIADENIA

Právna úprava:

V stavbe určenej na užívanie verejnosťou musí byť najmenej **jedna záchodová kabína pre osobu na vozíku**. Pri väčšom počte záchodových kabín pre verejnosť na každých začatých desať záchodových kabín musí byť ďalšia jedna kabína pre osobu na vozíku. Ak je záchod pre osobu na vozíku prístupný priamo z verejného priestoru - chodby alebo haly, nemusí byť oddelene pre ženy a mužov. Záchodová kabína musí byť označená medzinárodným symbolom prístupnosti. Na vhodnom mieste sa umiestni orientačná tabuľa s označením prístupu k nej.

Podľa prílohy vyhlášky **záchodová kabína pre osobu na vozíku** musí mať **najmenšie rozmery 1,4 m x 1,8 m**. Vedľa záchodovej misy musí byť **80 cm široká** manipulačná **plocha** so zabezpečeným voľným príjazdom pre vozík. **Po oboch stranách** záchodovej misy **musia byť sklopné opierky držadla**.

Splachovacie zariadenie musí byť umiestnené **v dosahu** zo záchodovej misy vo výške najviac 1,2 m nad podlahou. **V dosahu** musí byť umiestnený aj **toaletný papier**. V záchodovej kabíne musí byť tiež umiestnené **umývadlo** a **vešiak na odevy** vo výške najviac 1,2 m. Vedľa umývadla musí byť osadené **držadlo**. Na voľnej stene musí byť osadené **zrkadlo** a sklopná odkladacia plocha. **Dvere** sa musia otvárať **smerom von** z kabíny.

Zistenia:

Situácia na navštívených pracoviskách je veľmi rôznorodá. V **9** budovách sa sociálne zariadenie pre osoby na vozíku vôbec nenachádza. Ide spravidla o staršie budovy, celkovo v relatívne horšom technickom stave.

V **14** budovách sú k dispozícii sociálne zariadenia pre osoby na vozíku, ktoré (takmer) úplne alebo v prevažnej miere spĺňajú náležitosti ustanovené vyhláškou. V **5** budovách (Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava II – pracovisko Ružinovská, Klientske centrum Trnava, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Žiar nad Hronom, Klientske centrum Banská Štiavnica, Klientske centrum Zlaté Moravce) sa síce nachádzajú sociálne zariadenia pre osoby na vozíku, ale požiadavky podľa vyhlášky spĺňajú len čiastočne (chýbajú niektoré podstatné prvky, ako napr. sklopné opierky držadla, a pod.). **2** budovy disponujú toaletami, ktoré sú síce označené ako sociálne zariadenia pre osoby na vozíku, avšak požadované kritériá nespĺňajú a v praxi nemôžu slúžiť deklarovanému účelu (Klientske centrum Kežmarok a Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Čadca).

Vyhodnotenie:

Technický stav a vek niektorých budov, v ktorých sídlia okresné riaditeľstvá Policajného zboru, často neumožňuje ani predpokladať vybudovanie takýchto sociálnych

zariadení bez veľkých, finančne náročných, stavebných úprav. Toto zistenie vyplýva nielen z osobných návštev počas prvej fázy prieskumu, ale aj z písomných stanovísk riaditeľov. **Riaditelia poukázali na to, že priebežne, opakovane žiadajú o pridelenie finančných prostriedkov na nevyhnutné opravy, modernizáciu priestorov a aj vybudovanie sociálnych zariadení zodpovedajúcich požiadavkám.** Viacerí uviedli, že požiadavku, nanovo potvrdenú aj zisteniami v rámci prieskumu, postúpili príslušnému centru podpory.

Na pracoviskách, v ktorých boli vybudované sociálne zariadenia pre osoby na vozíku, prieskum odhalil relatívne veľké množstvo nedostatkov rôznej intenzity. Pomerne často takéto sociálne zariadenie nebýva označené, alebo, ak je uzamknuté, chýba na dverách oznam o tom, u koho je možné si kľúč vypýtať. Spravidla sa kľúč nachádza u informátorov (supervízorov), ktorí pri prieskume uvádzali, že sociálne zariadenie sa využíva minimálne - o kľúč príde niekto požiadať možno len párkrát do roka. Ak však sociálne zariadenie nie je označené, ťažko možno predpokladať záujem o jeho využitie, keď klient nemá odkiaľ vedieť o tom, že je k dispozícii.

Absenciu oznamov zamestnanci jednotlivých pracovísk odôvodňujú tým, že oznamy často miznú, ľudia ich stfhajú a ničia. Faktom je, že hoci by aj bolo potrebné vytvárať a umiestňovať oznam na tie isté dvere znova a znova (napríklad vytlačiť ho na papier a nalepiť na dvere), nejde o zložitý úkon, ktorý by bol pre úrad mimoriadne zaťažujúci.

Skutočnosť, že sociálne zariadenia pre telesne postihnuté osoby sa využívajú menej často, podnecuje niektoré pracoviská k tomu, aby ich používali ako sklad alebo odkladacie miesto pre práve nepotrebné predmety (napr. záhradné hadice - Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava V – pracovisko Záporožská). Nevhodnosť takéhoto postupu snád' netreba bližšie rozoberať.

Sociálne zariadenia pre telesne postihnuté osoby bývajú často uzamknuté. Podľa oslovených zamestnancov úradov sa takto snažia zabrániť znečisťovaniu až vandalizmu zo strany verejnosti, s čím majú negatívne skúsenosti. Málokedy však boli v týchto budovách uzamknuté aj bežné toalety.

Najväčší problém predstavuje, ak kabína nemá požadované rozmery alebo v nej chýba predpísané vybavenie. Zdanlivo banálnymi – a pritom ľahko odstrániteľnými - nedostatkami sú napríklad chýbajúce utierky na ruky, toaletný papier, zrkadlo, vešiak na oblečenie, a pod.

Závažnými nedostatkami, až prekážkami znemožňujúcimi využitie sociálneho zariadenia však môžu byť chýbajúce alebo zle namontované prvky ako (sklopné) opierky držadla alebo vysoké prahy, vybavenie namontované v nesprávnej výške, a iné. **Smutným príkladom nepremysleného a necitlivého prístupu je sociálne zariadenie v Klientskom centre Banská Štiavnica, určené pre osoby na vozíku, v ktorom sú všetky prvky namontované tak, že na ne bez problémov dosiahne len stojaci človek.**

5. PARKOVACIE MIESTA PRE TELESNE POSTIHNUTÝCH

Právna úprava:

Podľa vyhlášky na vyznačenej odstavnej a parkovacej ploche pre osobné motorové vozidlá musia byť vyhradené 4 % stojísk, **najmenej však jedno stojisko** pre vozidlo telesne postihnutej osoby a musí byť umiestnené **najbližšie k vchodu** do príslušnej stavby. Vyhradené stojisko **musí byť označené medzinárodným symbolom** prístupnosti (štvorec modrej farby, na ktorom je vyobrazená bielou čiarou štylizovaná postava hľadiaca vpravo a sediaca na vozíku pre invalidov).

Zistenia:

Prieskumom sa zistilo, že len niečo vyše polovica (**17**) pracovísk má k dispozícii aspoň **1** stojisko vyhradené pre vozidlá telesne postihnutých osôb. Zvyšných 13 pracovísk vyhradené stojisko nemá – z prieskumu však vyplynulo, že prístup vozidlom k budove alebo parkovanie je telesne postihnutým osobám aj v týchto prípadoch fakticky umožnené.

V praxi sa napríklad toleruje, ak je vozidlo telesne postihnutej osoby na čas potrebný na vybavenie dokladov zaparkované priamo pred vstupom do budovy, prípadne na príjazdovej ceste či prístupovom chodníku. Pri niektorých budovách sa nachádzajú verejné parkoviská patriace obci alebo sú pri blízkom nákupnom centre a na týchto parkoviskách majú možnosť klienti parkovať.

Vyhodnotenie:

Hoci sa pri väčšom počte pracovísk nenachádzajú vyhradené stojiská pre vozidlá telesne postihnutých osôb, z prieskumu celkovo vyplynulo, že parkovanie nepredstavuje závažnú faktickú bariéru pre telesne postihnuté osoby v ich prístupe do budov, v ktorých sídla útvary Policajného zboru a klientske centrá.

I napriek tomu je potrebné pred náhradnými riešeniami v podobe umožnenia parkovania na chodníku uprednostniť zriadenie oficiálnych vyhradených stojísk. Niektorí z riaditeľov okresných riaditeľstiev Policajného zboru vo svojich písomných stanoviskách uviedli, že budú iniciovať vyhradenie stojísk a v prípade potreby aj vstúpenie do rokovania s orgánmi mesta s týmto cieľom.

V rámci prieskumu sa zistilo, že niektoré stojiská vyhradené pre telesne postihnuté osoby sa nenachádzali najbližšie k vchodu do budovy alebo k chodníku vedúcemu k vchodu.

Vo viacerých prípadoch neboli stojiská riadne vyznačené – vodorovné značenie bolo slabo viditeľné, zošúchané, zvislé dopravné značenie chýbalo. To však možno vyhodnotiť ako pomerne ľahko odstrániteľný nedostatok, pričom niektorí z oslovených predstaviteľov úradov vo svojich písomných stanoviskách už prisľúbili a zabezpečili nápravu.

6. DOSTUPNOSŤ TLMOČNÍKOV A PRACOVNÍKOV OVLÁDAJÚCICH POSUNKOVÚ REČ

Právna úprava:

Nepočujúci by na úradoch mali mať k dispozícii **tlmočnicke služby do posunkovej reči**, pomocou ktorých by mohli prekonať bariéru pri vybavovaní dokladov. Dorozumievanie sa navzájom a dorozumievanie sa s počujúcimi garantuje nepočujúcim osobám prostredníctvom tlmočníka posunkovej reči **zákon o posunkovej reči nepočujúcich** a zákon o sociálnych službách.

Podľa zákona o posunkovej reči nepočujúcich majú nepočujúce osoby **právo na tlmočníka posunkovej reči**, ktorý tlmočí do štátneho jazyka alebo zo štátneho jazyka pri riešení základných životných problémov nepočujúcich osôb **v styku so štátnymi orgánmi**, orgánmi územnej samosprávy a inými právnickými osobami a fyzickými osobami.

Podľa zákona **o sociálnych službách** sociálnou službou na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu je aj **tlmočnicke služby** a sprostredkovanie tlmočnickej služby.

Tlmočnicke služby je sociálna služba poskytovaná fyzickej osobe odkázanej na tlmočenie. Tlmočnicke služby nemožno poskytovať fyzickej osobe, ktorej sa poskytuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu, a ktorej sa poskytuje tlmočenie v rámci opatrovateľskej služby.

Zistenia:

Počas prieskumu sa ani v jednom z navštívených pracovísk nezistilo, že zamestnáva osobu (osoby) ovládajúcu posunkovú reč. Zamestnanci uvádzali, že nepočujúci klienti si doklady prichádzajú vybavovať v sprievode rodinného príslušníka alebo asistenta a úrad s nimi komunikuje prostredníctvom týchto osôb. Problémy ani sťažnosti klientov nezaznamenali.

Vyhodnotenie:

Opätovne možno konštatovať, že odstraňovaniu bariér pre osoby so zmyslovým postihnutím zatiaľ nie je venovaná dostatočná pozornosť.

7. ZHRNUTIE

Zo zistení vyplývajúcich z prieskumu pokladám za potrebné zdôrazniť nasledovné:

- **vstup do budovy** je pre telesne postihnuté osoby niektorou z vyhovujúcich foriem zabezpečený v prevažnej väčšine navštívených pracovísk; za absolútne nevyhovujúci však možno považovať vstup do 3 pracovísk;
- v niektorých pracoviskách boli **technické riešenia** (napr. schodiskové plošiny) zrealizované, ich využívaniu však bránili prevádzkové nedostatky. Po upozornení z našej strany bola prisľúbená okamžitá náprava;
- vo väčšine navštívených budov je požiadavka **bezbariérového pohybu** v budove a **prístupu na pracoviská vybavovania dokladov** splnená;
- zabezpečenie **bezbariérových sociálnych zariadení** je spravidla podmienené vekom a technickým stavom budov. Závažnými nedostatkami, znemožňujúcimi využívanie sociálneho zariadenia, však môžu byť aj chýbajúce alebo zle namontované prvky. Na druhej strane, využívaniu niektorých sociálnych zariadení bránia banálne, ľahko odstrániteľné nedostatky (napr. chýbajúce utierky na ruky, zrkadlo, a pod.);
- **parkovanie** nepredstavuje závažnú faktickú bariéru v prístupe telesne postihnutých osôb do nami navštívených úradov;
- **vybavovanie dokladov pre bezvládných občanov** je zabezpečené prostredníctvom mobilných pracovísk – v praxi k problémom nedochádza;
- ukázali sa **veľké rezervy v zabezpečení prístupu pre zmyslovo postihnuté osoby**; budovy úradov nie sú dostatočne vybavené prvkami, ktoré umožňujú bezbariérový prístup a orientáciu; tejto problematike nie je venovaná dostačujúca pozornosť;
- pomerne frekventované boli vyjadrenia, že klientov so zdravotným postihnutím sa na úradoch vybaví za rok málo, počítať ich možno nanajvýš na desiatky. Predstavitelia úradov často uvádzali, že v súvislosti s vybavovaním klientov so zdravotným postihnutím neevidujú žiadne sťažnosti.

V januári 2014 vláda Slovenskej republiky schválila „**Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 až 2020**“. V návrhu opatrení tohto dokumentu je aj **zabezpečenie bezbariérovosti budov štátnej správy, samosprávy a verejnoprávnych inštitúcií**.

Ako spôsob plnenia je v tomto dokumente navrhnuté **v budovách všetkých inštitúcií verejnej správy (štátnej správy a samosprávy) zabezpečiť identifikáciu bariér**, ako aj

vypracovanie časového plánu na 5-ročné obdobie na **postupné odstraňovanie identifikovaných bariér**.

Ďalej tento dokument navrhuje zabezpečiť možnosti finančného krytia odstraňovaných identifikovaných bariér v súlade s vypracovanými časovými plánmi a po uplynutí 5-ročnej lehoty na realizáciu plánu **zabezpečiť pravidelné monitorovanie dodržiavania bezbariérovosti** vnútorným auditom inštitúcie, príp. iným povereným orgánom.

Plnenie Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím priebežne sleduje a vyhodnocuje Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť.

Odstránenie niektorých nedostatkov zistených prieskumom zabezpečili riaditelia okresných riaditeľstiev Policajného zboru alebo prednostovia okresných úradov **už v priebehu prieskumu** v nadväznosti na priebežné písomné správy a oznámili ho vo svojich stanoviskách. Išlo najmä o drobnejšie nedostatky, ako napríklad: chýbajúce oznamy a zvončeky pri schodiskových plošinách, chýbajúce kontrastné pásy, označenie sociálnych zariadení, nedostatočné oznámenia, a pod. Predstavitelia úradov ďalej oznámili, že požiadavky na odstránenie väčších nedostatkov (ktoré si budú vyžadovať rozsiahlejšiu finančnú investíciu), postúpili príslušným centráм podpory, aby boli zahrnuté do budúcich rozpočtov a plánov.

Úlohou vedúcich pracovníkov okresných riaditeľstiev Policajného zboru a okresných úradov je nielen viesť svojich zamestnancov k dôslednému využívaniu už existujúcich možností bezbariérového prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím, ale neustále hľadať možnosti zvýšenia ich komfortu v prístupe k službám štátnej správy. A to nielen z aspektu zlepšenia technických parametrov, ale aj zmeny vnútorného nastavenia klientskych pracovníkov k potrebám osôb so zdravotným postihnutím. Ich uvedomenie si je prvým krokom na ceste k zlepšeniu súčasného stavu.

V rámci prebiehajúcej reformy ESO sa agenda vybavovania dokladov postupne presúva na vznikajúce klientske centrá, ktoré sú budované okrem iného na princípoch prístupnosti a dostupnosti pre všetkých občanov. Pri budovaní a prevádzke klientskych centier je potrebné dôsledne dodržiavať požiadavky bezbariérového prístupu pre zdravotne postihnuté osoby a **osobitnú pozornosť venovať aj prístupu zmyslovo postihnutých osôb**.

8. ODPORÚČANIA

Na základe zistení vychádzajúcich z prieskumu **odporúčam** ministrovi vnútra Slovenskej republiky, **aby:**

1/ pre tie pracoviská, v ktorých sa vybavuje agenda dokladov a ešte nemajú bezbariérový prístup, vytvoril podmienky na to, aby mohli zabezpečiť v určenom časovom období **vybudovanie bezbariérových vstupov** do budov.

2/ vytvoril podmienky na to, aby si všetky pracoviská a klientske centrá mohli v ním určenom časovom období zabezpečiť:

- **kontrastné označenia** začiatku a konca rámp a schodísk,
- montáž chýbajúcich **držadiel** na rampách a schodiskách,
- inštaláciu a funkčnosť diaľkovo ovládaných akustických **majákov** na vstupy do budov,
- vybudovanie **výt'ahov** a vybavenie výt'ahových kabín **požadovanými prvkami**, resp. **zriadenie klientskych centier**, ktoré zabezpečia vybavovanie všetkých klientov, **na prízemí**,
- **rekonštrukciu, vybudovanie a vybavenie** bezbariérových **sociálnych zariadení** sklopnými opierkami, držadlami, umývadlami, zrkadlami a vešiakmi na zavesenie šatstva, ako aj ďalšími prvkami podľa vyhlášky,
- **vyhradenie parkovacích miest** pre vozidlá telesne postihnutých osôb tak, aby boli najbližšie k budove,
- montáž **vodiacich línií** pre nevidiacich a **optických systémov** pre nepočujúcich,
- dostatočne viditeľné a čitateľné **orientačné tabule a oznamy**, ako aj **označenia** bezbariérového prístupu,
- **školenia** zamestnancov úradov tak, aby aspoň 1 zamestnanec každého úradu ovládal **posunkovú reč**.

3/ v budovách, ktoré nie sú vo vlastníctve štátu, resp. v správe ministerstva vnútra, **prerokoval možnosti** zabezpečenia bezbariérového prístupu s ich vlastníkmi.

PRÍLOHA

Čo by malo byť súčasťou modernej verejnej budovy, aby sme sa v nej mohli pohybovať všetci bez rozdielov bezpečne a komfortne?

1. Bezbariérový vchod do budovy:

- **Prístup do budovy** musí byť zabezpečený **najmenej jedným vstupom na úrovni chodníka** (pri novostavbe musí byť takto riešený hlavný vstup). Ak nie je vstup takto zabezpečený, **vyrovnanie musí byť riešené rampou, schodiskovou plošinou alebo vonkajším výťahom**. Ak je bezbariérový vstup zabezpečený zadným alebo bočným vchodom do budovy, táto informácia by mala byť vyvesená na hlavnom vchode.
- Prístup do budovy musí byť tiež **vyznačený pre osobu so zrakovým postihnutím hmatovo**, vo výnimočných prípadoch zvukom.
- Povrch chodníka, schodiska a rampy musí byť upravený proti šmyku. **Povrch s hmatovými vlastnosťami** signálneho a varovného pásu **musí byť farebne kontrastný voči okoliu**.
- Schodisko a rampa musia mať po oboch stranách **držadlo** vo výške 90 cm. Držadlo musí presahovať začiatok a koniec schodiska a rampy najmenej o 15 cm.
- **Prvý a posledný stupeň schodiska a začiatok a koniec rampy** musia byť **výrazne farebne a povrchovou úpravou rozoznateľné od okolia**, napr. reliéfnou dlažbou.
- **Rampa** musí mať **šírku najmenej 1,3 m** a po oboch stranách musí mať **vodiacu tyč** vo výške 30 cm. Rampa dlhšia ako 9 m musí byť prerušená odpočívadlom.
- Vstupné dvere do budovy by mali byť krídlové alebo posuvné.
- Súčasťou bezbariérového vstupu do úradu by mal byť aj bezbariérový prístup z najbližšej zastávky MHD a z parkoviska.

2. Bezbariérovosť vnútri v budove:

- Bezbariérový prístup pri dvojpodlažnej a viacpodlažnej stavbe musí byť zabezpečený **najmenej jedným osobným, prípadne upraveným nákladným výťahom alebo schodiskovou plošinou**. Prístup k výťahu musí byť zabezpečený **na každom podlaží**.

- Ak je v budove výťah, musí byť **dostatočne priestranný** na to, aby sa do neho zmestila osoba na vozíku s sprievodom, prípadne rodič s kočíkom. Vstupné dvere výťahu a výťahovej kabíny musia mať šírku najmenej 80 cm. **Šírka výťahovej kabíny** musí byť **najmenej 1,1 m**. **Hĺbka** výťahovej kabíny musí byť najmenej **1,4 m**.
- **Kabína výťahu musí byť vybavená:**
 - **telefónnym alebo signálnym zariadením** umiestneným najviac 1,2 m nad podlahou,
 - **sklopným malým sedadlom** umiestneným v blízkosti ovládacieho panela,
 - **ovládacím zariadením** vo výške spodnej hrany najviac 1,2 m nad podlahou,
 - v nebytovej budove pre verejnosť aj **akustickým informačným systémom oznamujúcim číslo podlažia**, v ktorom výťah zastaví,
 - **podlaha kabíny** musí byť rovná, nesmie byť textilná a musí mať protišmykovú úpravu,
 - kabína výťahu musí mať na vnútornom obvode **držadlá** vo výške 75 cm a 90 cm,
 - akustickým hlásením poschodia, na ktorom zastaví výťah,
 - zvukovou signalizáciou pred vchodom do výťahu.
- **Ovládacie zariadenie musí byť čitateľné aj hmatom**. Odporúča sa **vpravo** od tlačidiel ovládacieho panelu umiestniť **hmatateľné symboly** a **vľavo** umiestniť **označenie v Braillovom slepeckom písme**.
- **Ovládač pre vstupné podlažie** musí byť na ovládacom paneli v kabíne výťahu **výrazne vizuálne a hmatovo odlišný** od ovládačov pre ostatné podlažia.
- **Chodbový privolávač výťahu** musí byť umiestnený vo výške 90 cm až 1,2 m a **musí mať aj hmatateľné označenie vrátane hmatateľného označenia čísla podlažia**.
- Ak sa v budove **výťah nenachádza**, úrad musí zabezpečiť vybavovanie všetkých úkonov na prízemí budovy.
- **Chodby** na úradoch musia byť **dostatočne široké** na to, aby sa tam mohla voľne pohybovať osoba na vozíku so sprievodom, prípadne rodič s kočíkom. **Najmenšia šírka chodby je 1,5 m**.
- Halový priestor budovy určenej pre verejnosť musí byť vybavený aj **vodiacimi líniami (pás špeciálnej dlažby široký 30 cm s povrchovou štruktúrou pozdĺžneho charakteru)**.
- **Základné informačné zariadenie** musí byť **doplnené** alternatívnym **riešením poskytovania informácií nevidiacej osobe** (napr. informátorom, akustickým alebo taktílnym systémom, telefónnou informačnou službou) a **optickým systémom** pre sluchovo postihnutú osobu. Veľkosť písmen na oznamoch a informačných tabuliach musí byť dostatočne veľká na to, aby to mohli prečítať aj slabozrakí.

3. Sociálne zariadenia pre osoby so zníženou schopnosťou pohybu a orientácie:

- V budove určenej na užívanie verejnosťou musí byť **najmenej jedna záchodová kabína pre osobu na vozíku**. Pokiaľ je záchod pre osobu na vozíku prístupný priamo z chodby, nemusí byť oddelene pre mužov a pre ženy. **Záchod sa označí medzinárodným symbolom prístupnosti a na vhodnom mieste sa umiestni orientačná tabuľa s označením prístupu k nemu.**

vzor:

- **Záchodová kabína pre osobu na vozíku** musí mať najmenšie rozmery 1,4 m x 1,8 m.
- **Vedľa záchodovej misy** musí byť **80 cm široká manipulačná plocha** so zabezpečeným voľným príjazdom pre vozík.
- Po oboch stranách záchodovej misy musia byť **sklopné opierky držadla**.
- **Splachovacie zariadenie** musí byť umiestnené **v dosahu** zo záchodovej misy vo výške najviac 1,2 m nad podlahou. **V dosahu** musí byť umiestnený aj **toaletný papier**.
- **V záchodovej kabíne** musí byť umiestnené **umývadlo a vešiak na odevy** vo výške najviac 1,2 m. Vedľa umývadla musí byť osadené **držadlo**. Na voľnej stene musí byť osadené **zrkadlo** a sklopná odkladacia plocha.

4. Parkovisko:

- Musí byť **najmenej jedno stojisko** pre vozidlo osoby s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie **a musí byť umiestnené najbližšie k vchodu** do príslušnej budovy. Vyhradené stojisko musí byť označené medzinárodným symbolom prístupnosti (**štvorec modrej farby**, na ktorom je vyobrazená bielou čiarou štylizovaná postava hľadiaca vpravo a sediaca na vozíku pre invalidov).

vzor:

